

თავი 4.

გლობალური უსაფრთხოების ჩრდილქვეშ: სიტყვები და მათი ძალა

11 სექტემბრის ტრაგედიის შემდგომ დამკვიდრებული პოპულარული მოსაზრება, რომ ტერორიზმი თავისთავადი, აბსოლუტური ბოროტებაა, რომლის მიზეზებს არათუ ვერ მოიძიებ, არამედ ამგვარ ძიებათა მცდელობაც კი ამორალურია (იხ. თავი 2), 2004-2005 წლებიდან მოყოლებული ნელ-ნელა ლეგიტიმურობას კარგავს.²⁸³ ქაოსმა და პროტესტმა, რომელიც ავღანეთსა და ერაყში სამხედრო ინტერვენციებს მოყვა, და ტერორისტულმა აქტებმა მადრიდსა და ლონდონში (განსაკუთრებით კი საშინაო ტერორისტების „გაჩენამ“), აიძულა სხვადასხვა სახელმწიფოთა ხელისუფლებები დაფიქრებულიყვნენ და ეძიათ ახალი მიდგომები ომის, დაპატიმრებისა და ფიზიკური განადგურების მიღმა. ტაბუ ტერორიზმის მიზეზთა ძიებაზე უნდა მოხსნილიყო. სწორედ, ამ პერიოდში წარმოდგინდა ტერმინი რადიკალიზაცია საშუალებად, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელი გახდებოდა იმ პროცესის კვლევა, რომლის შედეგადაც ტერორისტი წარმოიშვებოდა და რომლის გამოკვლევასაც ანალიტიკური ბაზა უნდა შეექმნა ახალი პრევენციული სტრატეგიებისათვის.²⁸⁴ თუმცა, როგორც ერთხელ უკვე შევნიშნეთ (იხ. თავი 2), ეს ახალი ინიციატივები არათუ ერთმნიშვნელოვნად დადებითი შედეგების მომტანი არ აღმოჩნდა, არამედ სწორედ ტერმინ რადიკალიზაციაზე დაფუძნებული მოდელების შემუშავება უშუალოდ დაუკავშირდა იმგვარი ფართო ცოდნის დამკვიდრებას, რომელიც ისლამური იდენტობის მატარებელ ადამიანებს „საშიშებად“ და „უვნებლებად“, „არაცივილიზებულებად“ და „ცივილიზებულებად“ ყოფს. ამ კვლევის წინა, მესამე თავში, უკვე ვნახეთ თუ როგორ ისხამს ადამიანთა ამგვარი სეგრეგაცია ხორცს პანკისის ხეობის ადგილობრივ კონტექსტში. რატომაა თავად ტერმინი რადიკალიზაცია პრობლემური, რა კავშირშია ის ტერორიზმის ცნებასთან, როგორ უკავშირდება ტერორიზმი და მისი თანმდევი ტერმინები – რადიკალიზაცია, ძალადობრივი ექსტრემიზმი, თუ რელიგიური იდეოლოგია ადამიანების სეგრეგაციას მათი ცხოვრების წესიდან გამომდინარე, ან საერთოდაც რა იგულისხმება ტერმინ რადიკალიზაციაში, ვისი რადიკალიზაცია, რის მიხედვით, რომელი „ამოსავალი წერტილიდან“ რომელ „დანიშნულების წერტილამდე“ – ეს ის საკითხებია, რომლებსაც ამ თავში შევხებით. ხანდახან ისეც ხდება ხოლმე, რომ სიტყვები, რომლებსაც ადამიანების, თუ მათი ცხოვრების წესის აღსაწერად ვიყენებთ, ასე ცხადი და უვნებელი რომ გვჩვენება ერთი შეხედვით, იმთავითვე გამოავლენენ ხოლმე მათსავე შინაგან წინააღმდეგობრიობას და სიცხადის ელფერსაც კარგავენ,

283 Kundnani, Arun. "Radicalisation: the journey of a concept.", *Race & Class*, 54,2 (2012): 3–25. doi: 10.1177/0306396812454984 <http://rac.sagepub.com> . 83, 4

284 იქვე, 83. 4

რა წამსაც უმარტივეს, მათსავე საზრისთან დაკავშირებულ შეკითხვებს დავსვამთ. თუნდაც ასეთს: როგორაა შესაძლებელი, რომ ერთი და იგივე სიტყვა – რადიკალური/რადიკალიზმი/რადიკალიზაცია – ერთდროულად ორ მნიშვნელობას ატარებდეს, დადებითსა და უარყოფითს, სასურველსა და საშიშს, იმის მიხედვით, თუ ვის მიემართება ის? როგორაა შესაძლებელი, რომ ერთ სიტყვაში ამ ერთდროულად მოცემულ, თითქოსდა ურთიერთგამომრიცხავ მნიშვნელობებში იერარქიასაც ვხვდებით და ამ ორიდან ერთი იერარქიის სათავეში მოექცევა ხოლმე? მაგალითად ასე: წინადადებაში „ჩვენ გვჭირდება რადიკალური პოლიტიკური და სოციალური ცვლილებები“ რადიკალური პოლიტიკური და სოციალური ცვლილება დადებითი, სასურველი მნიშვნელობის მატარებელიც ხდება თუკი ამ წინადადებას, მოცემული სიტუაციის მიხედვით, „ლეგიტიმური“ ჯგუფის, ვთქვათ, ქალთა ან სექსუალური უმცირესობების უფლებებისათვის მებრძოლი „თეთრი“, „სეკულარული“ ადამიანი ამბობს; მაგრამ, თუკი იმავე წინადადებას იტყვის, ვთქვათ, „ჰიჯაბიანი“ ქალი ანდაც „წვერმოშვებული“ მუსლიმი კაცი, რომელიც ჰესების მშენებლობის წინააღმდეგ იბრძვის, რადიკალური უკვე უარყოფითის და საშიშის მნიშვნელობასაც კი იძენს. სწორედ ამიტომაა, რომ ამ თავში ჩვენ ვცდილობთ კრიტიკულად გავვერკვიოთ ისეთ ტერმინებსა და კვლევით მოდელურებში როგორებიცაა რადიკალიზაცია და რადიკალიზაციის ინდივიდუალური, ეტაპობრივი კვლევითი მოდელები, ძალადობრივი ექსტრემიზმთან და ტერორიზმთან გამკლავება და ძალადობრივი ექსტრემიზმის პრევენციული პროგრამები.

4.1. ძალადობრივი დისციპლინირებადნე. რადიკალიზაცია, ძალადობრივი ექსტრემიზმი და ახალი კვლევითი მოდელები

ტერორიზმის მიზეზთა ძიება, რადიკალიზაციისა თუ ძალადობრივი ექსტრემიზმის პროცესთა ანალიზი, ძალადობრივი ექსტრემიზმის პრევენცია და მასთან გამკლავება, ერთად აღებული ის ტერმინებია, რომლებიც 2004-2005 წლებში მკვიდრდება როგორც ტერორიზმის კვლევის შესახებ არსებულ ლიტერატურაში, ისე საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემის ენაში. შეჯამებულად, ამ ტერმინებს აქ სამხედრო ინტერვენციების ალტერნატიულ მიდგომათა ძიება შეგვიძლია ვუნოდოთ, რომლებიც უფრო ფართო, ტერორიზმთან გამკლავების ჩარჩოში ერთიანდებიან.

თავის მხრივ, ტერმინი **ტერორიზმთან გამკლავება** გულისხმობს როგორც სამხედრო ოპერაციებს, ისე საკანონმდებლო და პოლიტიკის ჩარჩო დოკუმენტებს, რომელთა მიზანია გააკონტროლოს, აღკვეთოს და აღმოაჩინოს ტერორისტული აქტივობები. ტერორიზმთან გამკლავების სტრატეგია უკანასკნელი ათწლეულის განმავლობაში გარდაიქმნა უფრო ფართო სტრატეგიულ მიდგომად, რომელიც მოიცავს არასამხედრო მცდელობებსაც აღიკვეთოს ძალადობრივ-ექსტრემისტული ჯგუფები, ხელი შეეშალოს

მათი აქტივობების განვრცობას და შეიცვალოს გარემო, რომელიც ხელს უწყობს ძალადობრივი ექსტრემიზმის გავრცელებას.²⁸⁵ ძალადობრივ ექსტრემიზმთან ბრძოლის ეს არასამხედრო მცდელობები ორი სახელწოდებით არიან ცნობილი: **ძალადობრივი ექსტრემიზმის პრევენცია (PVE) და ძალადობრივ ექსტრემიზმთან გამკლავება (CVE)**. ამ ორი ინიციატივის ზუსტი განმარტება არ არსებობს, ვინაიდან ორივე მათგანი შესაძლოა მოიცავდეს სტრატეგიული კომუნიკაციის მეთოდებს, მედია, საგანმანათლებლო და სათემო აქტივობებს და სხვ. თუმცა, მაგალითად, გაეროს განვითარების დეპარტამენტის კვლევა ამ ორი ინიციატივის შემდეგნაირად განსხვავებას ცდილობს: **ძალადობრივ ექსტრემიზმთან გამკლავება მთავარ აქცენტს უკვე არსებულ ძალადობრივ ექსტრემისტულ ქმედებებთან გამკლავებაზე სვამს, ხოლო ძალადობრივი ექსტრემიზმის პრევენცია ფოკუსირდება ძალადობრივი ექსტრემიზმის სამომავლო განვრცობის პრევენციაზე**. ამის მიუხედავად, პრაქტიკაში, ამ ორი მიდგომის რეალური ინიციატივები ორივე ასპექტზე ამხვილებენ ხოლმე ყურადღებას.²⁸⁶

მიუხედავად იმისა, რომ ცალკეულ სახელმწიფოთა, თუ სახელმწიფოთაშორისი პრევენციული და არასამხედრო მიდგომები თავისთავად მნიშვნელოვანი და დადებითი განვითარება ტერორიზმთან ბრძოლისა და გამკლავების მეთოდთა არსებულ ფართო სპექტრში, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, პრევენციულ, რადიკალიზაციის მოდელზე დაფუძნებულ მიდგომებს ხშირად არათუ დადებითი ეფექტი არ აქვთ, არამედ თავად ხდებიან ადამიანებისა და სოციალური ჯგუფების/თემების დისკრიმინაციის წყარო.

ასე მაგალითად, დერადიკალიზაციის, ძალადობრივი ექსტრემიზმის პრევენციისა და მასთან ბრძოლის პრობლემურ ასპექტებსა და სახელმწიფო და უსაფრთხოების სამსახურების მიერ ძალის ხშირ გადამეტებაზე საუბრობს ტერორიზმის მკვლევარი და ტერორიზმის კვლევის ინიციატივის დირექტორი ალექს პ. შმიდი. სტატიაში რადიკალიზაციის, დერადიკალიზაციის და კონტრადიკალიზაციის ცნებებისა და ლიტერატურის მიმოხილვის შესახებ, შმიდი ყურადღებას ამახვილებს როგორც ამ ცნებათა სიზუსტის სიმწირეზე, ისე არსებული კვლევებისა და დანერგილი პროგრამების შეფასებათა მრავალ უზუსტობაზე.²⁸⁷ შმიდის თანახმად, რადიკალიზაციის ცნება ხშირად პოლიტიზირებული, ბუნდოვანი და ცალმხრივია მკაფიო განსაზღვრის გარეშე გამოიყენება და წინასწარვე დაკავშირებულია ხოლმე ტერორიზმთან, როგორც მის საბოლოო და თითქოს გარდაუვალ შედეგთან. ამიტომაც, განსაკუთრებით პრობლემურია ის მოცემულობები, როდესაც რადიკალიზაციის ცნება ფართოვდება და პირდაპირ მიენერება ცალკეულ ადამიანებსა, თუ მოძრაობების პოლიტიკურ აქტივიზმს, განსაკუთრებით

285 UNDP. Journey to Extremism in Africa: Drivers, Incentives and the Tipping Point for Recruitment. 09 September 2017. ნვდომბა 12 ივნისი, 2018 გვ. 19. <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/journey-to-extremism.html>.

286 იქვე.

287 Schmid, Alex, P.: *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. ICTT: The Hague, 2013.

ისეთ საზოგადოებებში, სადაც სოციალურ განვითარებას არადემოკრატიული რეჟიმები აფერხებენ.²⁸⁸

ასევე, გაერთიანებული ერების განვითარების პროგრამის 2017 წლის ანგარიში ძალადობრივი ექსტრემიზმის პრევენციის შესახებ, მიუთითებს, რომ მიუხედავად სახელმწიფო და საერთაშორისო უსაფრთხოების ზომების მნიშვნელობისა ძალადობრივი ექსტრემიზმის პრევენციისთვის, ის საშუალებები და მეთოდები, რომლითაც უსაფრთხოების სხვადასხვა ინსტიტუციები პოტენციურ საშიშროებებს პასუხობენ, შესაძლოა უკუეფექტური აღმოჩნდეს და ხელი შეუწყოს კონკრეტული ჯგუფების სტიგმატიზაციას.²⁸⁹

Human Rights Watch-ის 2017 წლის მსოფლიო ანგარიშში გამოქვეყნებულ მიმოხილვაში, ლეტა ტაილერი წერს, მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოებს აკისრიათ ვალდებულება დაიცვან თავიანთი მოსახლეობა ზიანისაგან, **მრავალი ეროვნული კანონი და უსაფრთხოების ზომა ბუნდოვანი და თავსმოხვეულია. ნაცვლად მეტი უსაფრთხოების უზრუნველყოფისა, ისინი ქმნიან ადამიანის ძირითადი უფლებების დარღვევისა და ეროვნული უმცირესობების გაუცხოების რისკს.**²⁹⁰ ამასთანავე, ტაილერის შეფასებით, ისეთი პროგრამები, როგორებიცაა პრევენციული ინიციატივები ძალადობრივი ექსტრემიზმის წინააღმდეგ თავისთავად მისასალმებელია, როგორც მნიშვნელოვანი დანამატი ტერორიზმთან ბრძოლის სხვა, ძალოვან მეთოდებთან, თუკი მათი იმპლემენტაცია გამსჭვალული იქნება განსაკუთრებული ყურადღებითა და პატივისცემით ადამიანის უფლებებისადმი. თუმცა, ტაილერისვე თანახმად, მაგალითად, გაერთიანებული ერების N2178 რეზოლუცია განსაზღვრავს რადიკალიზაციის პრევენციას ძალადობრივ ექსტრემიზმთან ბრძოლის საფუძველმდებარე ელემენტად იმ განმარტების გარეშე, რომ რადიკალური ქცევა უნდა მოიცავდეს ძალადობას, ან ძალადობის განზრახვას. ამგვარი დაზუსტების გარეშე კი, ეს მიდგომა წარმოშობს აკრძალვათა მთელ სპექტრს, რომელიც მშვიდობიანი შეკრებისა და გამოხატვის უფლებებს, მათ შორის აკადემიურ და რელიგიურ თავისუფლებასაც მოიცავს.²⁹¹

ამას გარდა, საქმე ისაა, რომ მართალია, ერთი მხრივ, ტერმინ რადიკალიზაციის დამკვიდრებამ შესაძლებელი გახადა ტერორიზმის გამომწვევ მიზეზთა ძიება და ანალიზი, მის ადაპტაციას ძალადობრივი ექსტრემიზმის პრევენციულ თუ ძალადობრივ ექსტრემიზმთან გამკლავებისათვის შექმნილ მოდელებში, ისტორიკოსისა და ისლამის სპეციალისტის მარკ სედგვიკის თანახმად, უარყოფითი შედეგები მოჰყვა:

288 იქვე, გვ. 19.

289 UNDP. *Preventing Violent Extremism through Promoting Inclusive Development, Tolerance and Respect for Diversity. A development response to addressing radicalization and violent extremism*, 14 February 2017. წვდომა 2 ნოემბერი, 2018. <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/conflict-prevention/discussion-paper---preventing-violent-extremism-through-inclusiv.html> გვ. 27.

290 Talyer, Letta. "How New Global Counterterrorism Measures Jeopardize Rights," In *Human Rights Watch Worldreport, 2017*. გვ. 27 წვდომა 3 აპრილი, 2018. https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/wr2017-web.pdf.

291 იქვე, გვ. 35.

„რადიკალიზაციის ცნება ყურადღებას ამახვილებს ინდივიდზე და გარკვეულ-ნილად იდეოლოგიასა და ჯგუფზე, თუმცა ნაკლებ ყურადღებას უთმობს უფრო ფართო გარემოებებს – „საფუძველმდებარე მიზეზებს“, რომლებზეც საუბარი ასე რთული გახდა 9/11-ის შემდეგ და რომლებიც ხშირად დღესაც უგულებელყოფილია ანალიზისას. იქამდე, სანამ გარემოებები, რომლებიც წარმოქმნიან ისლამისტი რადიკალის მიერ დეკლარირებულ წუხილებს, უგულებელყოფილი იქნება, გარდაუვალი იქნება ისლამისტი რადიკალის უბრალოდ „უმიზეზო მემბოხედ“ წარმოჩინება“.²⁹²

ხოლო, კუნდნანის მიხედვით, ტერორიზმის კვლევების სხვადასხვა ანალიტიკურმა დეპარტამენტებმა საშინაო ტერორიზმის გამომწვევი მიზეზების სრულფასოვანი ანალიზის განვითარების და ამ ანალიზის შედეგების ხელისუფლებებისათვის მიწოდების ნაცვლად, დაიწყეს ისეთი პროცესის მოდელირება, რომელიც მხოლოდ ინდივიდუალურ მოტივებს შეისწავლის და რომლის გამოც ცალკეული ადამიანები მიიჩნევიან წინასწარ განწყობილად გახდნენ ტერორისტული ძალადობისათვის დამახასიათებელი ექსტრემისტული იდეოლოგიის მხარდამჭერნი. **ამგვარი რადიკალიზაციის ინდივიდუალური მოდელები, კუნდნანისათვის, მიზეზებს ინდივიდუალურ ფსიქოლოგიურ და თეოლოგიურ დონეებზე ეძებენ და გამოტოვებენ როგორც გეოპოლიტიკის, ისე ადგილობრივი სოციალურ-პოლიტიკური პირობების როლს რადიკალიზაციის „საფუძველმდებარე“ მიზეზების შესწავლისას.**²⁹³

კუნდნანი, ანალიტიკურ სტატიაში, რომელშიც ის რადიკალიზაციაზე არსებულ ლიტერატურასა და სტრატეგიებს მიმოიხილავს, გამოყოფს ამ ლიტერატურისა და სტრატეგიათა 3 ძირითად მიმართულებას: 1. რადიკალიზაციის კულტურულ-ფსიქოლოგიურ მოდელებს; 2. რადიკალიზაციის, როგორც თეოლოგიური პროცესის მოდელებს და 3. რადიკალიზაციის, როგორც თეოლოგიურ-ფსიქოლოგიური პროცესის მოდელებს.²⁹⁴ ამგვარი მოდელების მთავარი პრობლემურობა, ერთი მხრივ, თავად ტერმინ რადიკალიზაციის დისკრიმინაციულ იარაღად გამოყენება, განსაკუთრებით მუსლიმთა თემების მიმართ, და მათი დეპოლიტიზების მოთხოვნაა; მეორე მხრივ კი, ამგვარი მოდელები შესაძლებლობას აძლევენ სხვადასხვა სახელმწიფო სამსახურებს **წინასწარი, ხშირად ბუნდოვანი მიზეზებით აწარმოონ დაკვირვება ცალკეულ მოქალაქეებზე, მხოლოდ იმ ნიშნით, რომ ისინი ან კრიტიკულად არიან განწყობილები ცალკეული სახელმწიფოს საგარეო პოლიტიკის მიმართ ან/და ამავდროულად თავიანთ რელიგიურ იდენტობას სხვადასხვა ნიშნით გამოხატავენ: წვერის ტარება, ჩაცმულობა, სულიერი ცხოვრების წესების ზედმინწევით დაცვა და სხვ.**²⁹⁵

292 Sedgwick, Mark. “The Concept of Radicalization as a Source of Confusion”, *Terrorism and Political Violence*, 22, 4 (2010): 479-494, DOI: 10.1080/09546553.2010.491009. გვ.480.

293 Kundnani, *Radicalisation*, 2012. გვ.5-6.

294 იქვე.

295 Kundnani, Arun. *Muslims Are Coming! Islamophobia, Extremism, and the Domestic War on Terror*. London and New York: Verso, 2014.

გაეროს განვითარების პროგრამის 2017 წლის ანგარიში, რომელიც იკვლევს იმგვარი რადიკალიზაციის შესაძლო განმაპირობებელ მიზეზებს, რომელიც შესაძლოა ძალადობრივ ექსტრემიზმში გადაიზარდოს, თავად რადიკალიზაციას აუცილებელ პრობლემად არ მიიჩნევს და შენიშნავს, რომ **ისტორიის განმავლობაში არსებობდა და დღესაც არსებობს რადიკალური მოძრაობების არაერთი მაგალითი, რომლებმაც მნიშვნელოვანი პოზიტიური ცვლილებები მოიტანეს**, მათ შორისაა სამოქალაქო და პოლიტიკური თანასწორობის მოძრაობები, რომლებიც დაკავშირებულია ადამიანის უფლებებთან და სხვ.²⁹⁶ მიუხედავად იმისა, რომ ტერორიზმის არაერთი მკვლევრის თანახმად, ტერორიზმის მიზეზების ძიება სამ დონეზე უნდა ხდებოდეს – ინდივიდუალური მოტივაცია და რწმენათა სისტემა, ტერორისტული ორგანიზაციების სტრატეგიები და ფართო სოციალური და პოლიტიკური კონტექსტი – რადიკალიზაციის პროცესის შემსწავლელი კვლევები, რომლებიც 11 სექტემბრის შემდგომი პერიოდიდან ტარდება, უმრავლეს შემთხვევაში ზემოთ აღნიშნულ მეორე და მესამე დონეებს ყურადღებას არ აქცევენ.²⁹⁷ ამასთანავე, როგორც მაგალითად, კუნდნანი და ჰაიესი შენიშნავენ 2018 წლის კვლევით ანგარიშში, ძალადობრივ ექსტრემიზმთან გამკლავების გლობალური სტრატეგიების შესახებ, მიუხედავად მრავალი კვლევისა, რომლებიც ცდილობენ ინდივიდუალურ დონეზე არსებულ „ექსტრემისტულ-რელიგიურ იდეოლოგიას“ (რასაც არ უნდა გულისხმობდეს ეს) და პოლიტიკურ ძალადობას შორის კორელაციის დადგენას, ისეთი ემპირიული მონაცემები, **რომელიც გაამყარებდა თეზისს – ექსტრემისტული იდეოლოგია იწვევს ტერორიზმს, არ არსებობს.**²⁹⁸ კუნდნანი და ჰაიესი ასევე შენიშნავენ, რომ ამ მოცემულობიდან გამომდინარე, ტერორიზმის არაერთი წამყვანი მკვლევარი, მაგალითად, მარკ სეიგმანი ან ჯონ ჰორგანი, რომლებმაც თავად განავითარეს რელიგიური რადიკალიზაციის მოდელები, დღეს უკვე კრიტიკულად უდგებიან ამგვარი რადიკალიზაციის მოდელებს. მარკ სეიგმანი, წამყვანი მკვლევარი და 2000-იანი წლების დასაწყისში რელიგიური რადიკალიზაციის მოდელის ერთ-ერთი მთავარი მხარდამჭერი, დისტანცირდა რელიგიურ იდეოლოგიაზე, როგორც ტერორიზმის გამომწვევ უმთავრეს ფაქტორზე თავისივე ადრეული ფოკუსისგან. 2013 წელს მან განაცხადა, რომ ხელისუფლებებმა უნდა შეწყვიტონ „რადიკალიზაციის“ ცნების გამოყენება, რადგანაც ამგვარი რამ საერთოდ არ არსებობს. ზოგიერთ ადამიანს, როდესაც ახალგაზრდაა, რადიკალური შეხედულებები აქვს, თუმცა, მათი უმრავლესობა დროთა განმავლობაში უბრალოდ იცვლის ამ შეხედულებებს. და ამიტომაც, ხელისუფლებამ საკუთარ რეაგირებაში არ უნდა გადააჭარბოს, რადგანაც ამგვარად უარეს პრობლემებს შექმნის.²⁹⁹ ხოლო, მაგალითად, ჰორგანის, პენსილვანიის უნივერსიტეტის ტერორიზმის შესწავლის საერთაშორისო ცენტრის დირექტორის, თანახმად, **იდეა, რომ რადიკალიზაცია ტერორიზმს იწვევს, დღეს ყველაზე დიდი მი-**

296 UNDP, *Preventing Violent Extremism*, გვ. 17.

297 იქვე.

298 Kundnani, Arun and Ben Heyes: *The globalisation of Countering Violent Extremism policies. Undermining human rights, instrumentalising civil society*. Amsterdam: Transnational Institute, 06 March, 2018, გვ. 21. ნვდომა 02 ნოემბერი, 2018. <https://www.tni.org/en/publication/the-globalisation-of-countering-violent-extremism-policies> .

299 მარკ სეიგმანი, პერფორმირებულია კუნდნანისა და ჰაიესის მიხედვით, გვ. 14 (იხ. ზედა შენიშვნა).

თია ტერორიზმის კვლევებში. იმ ადამიანთა აბსოლუტური უმრავლესობა, რომლებსაც რადიკალური წარმოდგენები აქვთ, საერთოდ არ ერთვება ძალადობრივ ქმედებებში. ამასთანავე, სულ უფრო მეტი მტკიცებულება არსებობს იმისა, რომ სულაც არაა აუცილებელი ადამიანებს, ვინც ტერორისტულ ქმედებებში ერთვებიან, რადიკალური წარმოდგენები ჰქონდეთ.³⁰⁰

ამგვარად, აქ შეგვიძლია შევაჯამოთ ის პრობლემები, რომლებიც ძალადობრივი ექსტრემიზმის პრევენციისა და მასთან გამკლავების ინდივიდუალურ ფსიქოლოგიურ-თეოლოგიურ პროგრამებს, კვლევით მოდელებსა და ინიციატივებს ახასიათებთ. ამ პრობლემური საკითხების თავიდან აცილება გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა არამხოლოდ აკადემიური თუ არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ კვლევის დაგეგმვისას და განხორციელებისას, არამედ მათ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციონ იმ სახელმწიფოებმაც, რომლებშიც ძალადობრივი ექსტრემიზმის, რომელიც შესაძლოა ტერორიზმში გადაიზარდოს, პრევენციისა და მასთან გამკლავების პროგრამების დანერგვა იგეგმება. ეს საჭიროა იმისათვის, რომ ეს პროგრამები და შემუშავებული კვლევითი მოდელები არ ლახავდნენ ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებსა და შეესაბამებოდნენ კანონის უზენაესობის პრინციპს.³⁰¹ აღნიშნული პრობლემური საკითხებია:

- ტერორიზმის მიზეზების ძიებისას ინდივიდუალურ, რელიგიურ-იდეოლოგიურ ასპექტებზე განსაკუთრებული ყურადღების გამახვილება და როგორც ლოკალური, ისე გლობალური სოციალურ-პოლიტიკური ასპექტების უგულებელყოფა;
- განსაკუთრებული კონცენტრირება ისლამსა და მუსლიმ მოსახლეობაზე;
- ცნებების – ტერორიზმი, რადიკალიზაცია, ძალადობრივი ექსტრემიზმი ზუსტი დეფინიციების არ არსებობა და განსაკუთრებული კონცენტრირება ე.წ. „ახალ ტერორიზმზე“;
- არ არსებობა ისეთი მეთოდოლოგიურად გამართული ემპირიული მონაცემების, რომლებიც დაადასტურებდნენ ინდივიდუალური მოდელების მიერ წინ წამოწეულ ჰიპოთეზას ინდივიდუალურ რადიკალიზაციას, რელიგიურ იდეოლოგიას, ძალადობრივ ექსტრემიზმსა და ტერორიზმს შორის კაუზალური კავშირის არსებობის შესახებ;
- რადიკალიზაციის, ძალადობრივი ექსტრემიზმისა და ტერორიზმის გაიგივება;
- რადიკალიზაციის ცნების აბსოლუტურ და არა ფარდობით ცნებად მოაზრება;

300 იქვე.

301 შდრ. იქვე, გვ. 40.

- ე.წ. „უვნებელი“ და „საშიში/რადიკალი“ მუსლიმების დიქტომიური ხატის კონსტრუირება და მათ შორის გამყოფი ხაზის გავლება;
- რელიგიასა და რელიგიურ იდეოლოგიაზე, როგორც თითქოსდა ტერორიზმის გამომწვევ მიზეზებზე განსაკუთრებული ფოკუსირება;
- ძალადობრივი ექსტრემიზმის პრევენციისა და მასთან ბრძოლის ინიციატივებისა და პროგრამების გამოყენება ცალკეული მოქალაქეების (უმეტესწილად, მუსლიმი მოქალაქეების) შესახებ ინფორმაციის შეგროვებისთვის და ამ ინიციატივათა აპროპრიაცია სხვადასხვა სახელმწიფოთა უსაფრთხოების სამსახურების მიერ, რაც, თავის მხრივ, ხშირად, ცალკეული ადამიანების თუ მთლიანი თემების სამოქალაქო უფლებების დარღვევას და დისკრიმინაციას იწვევს.

4.2. ძალადობრივი ექსტრემიზმის პრევენციის მოდელების, კვლევებისა და რეკომენდაციების საგულისხმო პრაქტიკა

მიუხედავად ტერორიზმის კვლევების დარგში ინდივიდუალური ფსიქოლოგიურ-თეოლოგიური მოდელების კვლავინდელი დომინანტურობისა, უკანასკნელ წლებში მოდელები, რომლებიც განსაკუთრებით ფოკუსირდებიან ექსტრემიზმსა და რელიგიურ იდეოლოგიაზე, კრიტიკის ქვეშ ექცვიან. ამგვარ მოდელებს არამხოლოდ წინა ქვეთავში ნახსენები ტერორიზმის კვლევების ისეთი ცნობილი მკვლევრები აკრიტიკენ, როგორებიც არიან, მაგალითად, სეიგმანი, ჰორგანი თუ კუნდნანი, არამედ, ისეთი ახალი კვლევებიც, როგორებიცაა გაეროს განვითარების დეპარტამენტის კვლევა აფრიკაში ექსტრემიზმისა და ტერორიზმის შესახებ, გაეროს განვითარების დეპარტამენტის ზოგადი განვითარების მოდელი ძალადობრივ ექსტრემიზმთან ბრძოლისათვის და სხვ.

ეს მკვლევრები და ახალი მიმართულების კვლევები ცდილობენ გასცნენ რადიკალიზაციის ინდივიდუალ-ფსიქოლოგიურ მოდელებს, რელიგიასა ან რელიგიურ იდეოლოგიაზე კონცენტრირებულ თეზისებს და შეიმუშავონ ახალი მოდელები, რომლებიც მიმართულია ზოგად პრევენციაზე და მოიცავს სოციალურ-პოლიტიკურ სტრუქტურულ მიზეზებსაც. ამავდროულად, ამ ახალი ლიტერატურის ნაწილი ტერმინ რადიკალიზაციაზე ფოკუსირების ნაცვლად, ცდილობს დაამკვიდროს ცნება – **ძალადობრივი ექსტრემიზმი, რომელიც შესაძლოა ტერორიზმში გადაიზარდოს.**³⁰²

მკვლევრებისა და კვლევითი მოდელების გარდა, ძალადობრივ ექსტრემიზმთან გამკ-

302 მიუხედავად იმისა, რომ თავად ძალადობრივი ექსტრემიზმის ცნების ზუსტი განმარტება ასევე არ არსებობს, რაზეც მიუთითებენ კიდევ სხვადასხვა ავტორები, ვთვლით, რომ ასეთი სპეციფიკური ტერმინის, კერძოდ - ძალადობრივი ექსტრემიზმი, რომელიც შესაძლოა ტერორიზმში გადაიზარდოს, უფრო ნეიტრალურია, ვიდრე რადიკალიზაციისა ან მხოლოდ ძალადობრივი ექსტრემიზმის ერთზე ფართო და დაუზუსტებელი ტერმინები.